

ZBIGNIEW MAKIEŁA

Akademia Pedagogiczna, Kraków

Europark Mielec – specjalna strefa ekonomiczna w regionie podkarpackim

Specjalne strefy ekonomiczne są jednym z elementów polityki regionalnej prowadzonej w Polsce. Podstawowym celem ich tworzenia było przyciągnięcie kapitału dla aktywizacji gospodarczej wybranych obszarów. Jest to możliwe przede wszystkim ze względu na rozwiązania instytucjonalne obejmujące ulgi i zwolnienia podatkowe, stymulujące zagospodarowanie wybranych regionów kraju, zwłaszcza tworzenie nowych miejsc pracy na lokalnych rynkach pracy, na których występują nadwyżki siły roboczej (bezrobocie).

Celem nadrzędnym powołania specjalnej strefy ekonomicznej jest przyspieszenie rozwoju gospodarczego danego obszaru. Cele podporządkowane wiążą się praktycznie zawsze ze zwiększaniem zatrudnienia, czyli poprawą sytuacji na rynku pracy.

Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce funkcjonują już od kilku lat, co pozwala na podjęcie prób dokonania analizy realizacji założonych celów z punktu widzenia kryteriów ekonomicznych, społecznych i przestrzennych.

Przedmiotem niniejszego opracowania jest przedstawienie wyników badań, których głównym celem była analiza porównawcza zamierzeń i rzeczywistych efektów funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych w Polsce. Chodziło o odpowiedź na pytanie, czy strefy te są efektywnym instrumentem polityki regionalnej, istotnie wpływającym na aktywizację systemu gospodarczego regionu podkarpackiego jak i sytuacji na lokalnym rynku pracy subregionu podkarpackiego.

Celowi głównemu badania podporządkowane zostały następujące analizy szczegółowe:

- analiza wpływu specjalnej strefy ekonomicznej na lokalny i regionalny popyt na pracę i sytuację na rynku pracy, z uwzględnieniem efektu tzw. biegu jałowego, efektu wypierania i efektu substytucji;

- analiza powiązań z gospodarkami lokalnymi pod kątem rozpoznania zakresu i możliwości stymulacji lokalnych podmiotów gospodarczych przez firmy działające w specjalnych strefach ekonomicznych;

- analiza zysków i strat ponoszonych przez system finansów lokalnych i regionalnych z tytułu istnienia specjalnych stref ekonomicznych.

Przedmiotem szczególnego zainteresowania stała się kwestia analiz różnych skutków funkcjonowania specjalnej strefy ekonomicznej Europark Mielec dla rozmiarów lokalnej aktywności gospodarczej i zatrudnienia. Przez analogię do wpływu programów rynku pracy na rozmiary zatrudnienia można mówić w tym przypadku o trzech różnych, możliwych w praktyce skutkach. Skutki te mogą mieć charakter neutralny, tzw. biegu jałowego, ma-

jącego miejsce wtedy, gdy pożądane zmiany (wzrost) nastąpiłyby niezależnie od istnienia strefy. Wówczas jej powołanie ocenić należałoby jako zbędne. Powołanie strefy może również wywołać niezamierzone skutki negatywne. Dzieje się tak w przypadku wystąpienia efektów substytucji i wypierania. **Efekt substytucji** występuje wtedy, gdy w rezultacie podjęcia działalności przez dany podmiot w strefie następuje likwidacja (lub znaczne ograniczenie) jego działalności na innym obszarze, a więc działalność w strefie zastępuje dotychczasową aktywność w innym regionie, wpływając tam na obniżenie aktywności gospodarczej i popytu na pracę. Efekt substytucji pojawia się, gdy koszty działalności w strefach są dla podmiotów gospodarczych niższe od kosztów ponoszonych w innych miejscach kraju. **Efekt wypierania** występuje zaś wtedy, gdy pomoc udzielona podmiotom w strefach, pozwalająca zmniejszyć koszty działalności gospodarczej, daje im taką przewagę konkurencyjną, że następuje wyparcie z rynku przedsiębiorstw zajmujących się działalnością

o podobnym charakterze, a tym samym pozbawienie miejsc pracy zaangażowanych tam pracowników. Jak wykazują doświadczenia krajów wysoko rozwiniętych, z tych właśnie powodów nigdy dokładnie nie da się ani przewidzieć, ani precyzyjnie oszacować rzeczywistych efektów funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych.

TYOLOGIA SPECJALNYCH STREF EKONOMICZNYCH

Różnorodność stosowanych na świecie instrumentów polityki gospodarczej związanych ze specjalnymi strefami ekonomicznymi, a także ciągła ewolucja tych stref sprawiają duże trudności przy próbach przeprowadzenia ich klasyfikacji. Stosunkowo pełną typologię światowych stref uprzywilejowanych zaproponowała B. Durka (2000). Po przeprowadzeniu ogólnego podziału na strefy usługowe, produkcyjne i o charakterze mieszanym wyróżnia on następujące typy stref:

- bezcłowe/bezpodatkowe porty, składy i tereny przyportowe, tzw. wolne porty lub wolne obszary celne (na terenie których zwalnia się z ceł, opłat, podatków importowych i pośrednich wszystkie towary wwożone i wywożone),
- bezcłowe/bezpodatkowe strefy handlowe, tzw. sklepy wolnocłowe (na terenie których z cła i podatków pośrednich zwalniane są towary wywożone za granicę),
- wolne strefy bankowe (na terenie których podmioty gospodarcze zwolnione są z kontroli dewizowej, konieczności utrzymywania określonej wysokości rezerw, a także mają swobodę w ustalaniu stopy procentowej i kursów walut),
- wolne strefy ubezpieczeniowe (na terenie których nie obowiązują krajowe przepisy ubezpieczeniowe),
- bezcłowe, proeksportowe strefy produkcyjne, tzw. wolne strefy eksportowe lub eksportowe strefy przetwórcze (w których stosowany jest szereg zwolnień dla firm produkujących na eksport, jak np. zwolnienie z ceł, podatków bezpośrednich i pośrednich oraz uproszczenie procedur formalnoprawnych dla inwestorów zagranicznych),
- specjalne strefy ekonomiczne (na terenie których stosuje się zwolnienia z ceł, ulgi podatkowe, niskie czynsze dzierżawne oraz udogodnienia dla zagranicznych inwestorów).

Do powyższej klasyfikacji należy dodać osobny rodzaj stref uprzywilejowanych, jaki stanowią parki technologiczne, nazywane też parkami nauki lub technoparkami. Ich powstawanie jest ściśle związane ze wzrostem roli informacji i wiedzy we współczesnej gospodarce światowej. Na terenie parków technologicznych inwestują firmy, które wykorzystują zaawansowane technologie oraz współpracują z laboratoriami badawczymi i instytucjami naukowymi. Zachętą dla przedsiębiorców do działania w technoparkach są zwolnienia podatkowe, możliwość korzystania z nowoczesnej infrastruktury przemysłowej i naukowo-badawczej oraz ułatwiony dostęp do grantów i dotacji rządowych. Ostatnie lata pokazują, że jest to szczególnie obiecujący kierunek rozwoju stref uprzywilejowanych gospodarczo.

SPECJALNE STREFY EKONOMICZNE W POLSCE

Przemiany ustrojowe, zapoczątkowane w Polsce w 1989 r., zmieniły nie tylko polityczne, ale i gospodarcze oblicze kraju. Podjęto wyzwanie dopasowania struktur społeczno-gospodarczych do zasad polityki rynkowej. Efektywność zmian charakteryzowała się dużym zróżnicowaniem przestrzennym. Wiele regionów bez większych przeszkód przystosowało się do nowych warunków ekonomicznych, jednak w wielu z pozostałych nastąpiła koncentracja negatywnych skutków reform. Spadek produkcji, rosnące bezrobocie oraz wzrost niewykorzystanych zasobów produkcyjnych spowodowały znaczne zachwianie struktury gospodarczej licznych regionów Polski.

Skala problemów wykluczyła samodzielne ich rozwiązanie przez władze lokalne. Koniecznością stała się pomoc państwa, której jednym z wyrazów była ustawa z 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych (SSE). Wraz z jej uchwaleniem powołano do życia całkowicie nowy i obcy polskim realiom twór. Według ustawy państwo tworzy specjalną strefę ekonomiczną w celu aktywizacji gospodarczej regionu, głównie poprzez zaangażowanie zewnętrznych inwestorów strategicznych. Podstawową metodą przyciągnięcia ich kapitałów i technologii jest preferencyjna polityka podatkowa dla określonych dziedzin działalności gospodarczej, w szczególności tych, które gwarantują optymalne warunki rozwoju lokalnego. Pod tym ogólnikowym sformułowaniem kryje się podstawowy cel tworzenia polskich stref: walka z pogłębiającym się strukturalnym bezrobociem i chęć zagospodarowania już istniejącej infrastruktury przemysłowej (tab. 1, 2, 3).

Inne przesłanki leżały u podstaw stworzenia SSE Krakowski Park Technologiczny i mazowieckiej SSE Technopark–Modlin. Przyczyną ich powołania była chęć wykorzystania zaplecza badawczo-naukowego dwóch największych w Polsce miast akademickich w celu stworzenia nowoczesnych ośrodków przemysłowych.

Tabela 1. Wielkie koncerny inwestujące w przemyśle woj. podkarpackiego do 2000 r.

Lp.	Nazwa koncernu	Kraj pochodzenia	Miejsce lokalizacji	Główne wyroby
1	General Motors	USA	Krosno (SSE)	amortyzatory
2	Philip Morris	USA	Leżajsk	papierosy

3	Heineken	Holandia	Leżajsk, Łańcut	piwo
4	Kaindl	Austria	Mielec	plyty wiórowe
5	Pilkington	W. Brytania	Sandomierz	szyby samochodowe
6	Mondi	RPA	Mielec	opakowania z papieru
7	Orkla	Norwegia	Rzeszów	druk prasy, napoje
8	Goodyear	USA	Dębica	opony
9	Eridania Begnin-Say	Włochy	Jarosław	pasze, oleje roślinne
10	Owens Illinois	USA	Jarosław	opakowania szklane
11	Linde	Niemcy	Mielec	gazy techniczne
12	United Biscuits	W. Brytania	Jarosław	pieczywo cukiernicze
13	Sudzucker	Niemcy	Ropczyce	cukier
14	ICN Pharmaceuticals	W. Brytania	Rzeszów	farmaceutyki
15	Novartis	Szwajcaria	Rzeszów	foki owocowe, odżywki
16	Enron	USA	Nowa Sarzyna	energetyka

Źródło: B. Domański 2001.

Tabela 2. Inwestycje zagraniczne w woj. podkarpackim do 2000 r.

Lp.	Miejsce zainwestowania	Kraj pochodzenia lub nazwa koncernu	Wyroby	Wartość szacunkowa w mln USD	Zatrudnienie (szacunkowe)
1	Basznia (w latach 1991–1993)	W. Brytania	siarka	10	
2	Besko	Austria	wyr. z drewna	10	
3	Dębica	Szwecja	przetw. mięsne	10	900
4	Dębica		wyr. chem.	100	
5	Dębica	Finlandia	farby i lakiery	50	
6	Dębica	USA Goodyear	opony	200	4800
7	Gorlice	Gv. Sant Gobain	welna mineralna	10	
8	Jarosław	Niemcy	przetw. mięsne	10	900
9	Jarosław	Central Soya	pasze	50	
10	Jarosław	W. Brytania (United Biscuits)	pieczywo cukier.	100	
11	Jarosław	USA (Owens Illinois)	opakowania szklane	100	1000
12	Jasło		wyr. z drewna	5	500
13	Jasło	Austria	plyty wiórowe	2	
14	Jasło	Furnel	wyr. chemiczne	20	
15	Jasło	międzynarodowy	wyr. metalowe	5	
16	Kraczkowa	międzynarodowy	wyr. z drewna	5	200
17	Krosno	Austria	szkło	10	
18	Krosno	PAFP	amortyzatory	20	
19	Krosno	General Motors BF Goodrich	elem. podwozia do samolotów	20	
20	Kolbuszowa		meble	5	
21	Korczyn	międzynarodowy	meble	5	
22	Kupno	międzynarodowy	szkło okienne	30	
23	Kupno	USA	dachówki	30	
24	Leżajsk	Belgia	owoce, warzywa	20	900
25	Leżajsk	USA	mleczarskie	10	200
26	Leżajsk	międzynarodowy	piwo	100	
27	Leżajsk	Heineken	tytoń	100	
28	Łańcut	Philip Morris	piwo	100	
29	Łańcut	Heineken	tytoń	100	
30	Mielec	Philip Morris	wyr. z drewna	100	1000
31	Mielec	Austria	panele podłog.	12	

32	Mielec	KRONO	plyty wiórowe	100	
33	Mielec	KRONO WOOD	wyr. chemicz.	100	
34	Mielec	międzynarodowy	tektura	10	
35	Mielec	Niemcy	worki papier.	10	
36	Mielec	Niemcy	gazy technicz.	30	
37	Mielec	USA	farmacja	100	
38	Mielec	USA	tw. sztuczne	100	
39	Mielec	Finlandia	wyr. metalowe	30	
40	Mielec	międzynarodowy	aparaty elektr.	50	
41	Mielec	międzynarodowy	części do silni-	50	
		USA (United	ków elektr.		
42	Mielec	Technologies)	pojazdy mech.	50	
		General Motors	i części		
43	Mielec		el. karoserii	30	
44	Mielec	Niemcy	szkło okienne	100	
45	Nowa Dęba	USA	grzejniki	30	
46	Nowa Sarzyna	międzynarodowy	energetyka	132	
47	Przemyśl	USA (ENRON)	meble	5	
48	Rakiszew	Międzynarodowy	piwo	30	
49	Ropczyce	Austria	pasze	50	
50	Ropczyce	USA	cukier	10	
51	Rzepedź	Niemcy	wyr. z drewna	1	
52	Rzeszów	Austria	owoce, warzywa	30	900
53	Rzeszów	USA (Gerber)	obuwie	2	200
54	Rzeszów	Holandia	wyr. chemicz.	100	
55	Rzeszów	Międzynarodowy	farmacja	100	
56	Sandomierz	Francja	szyby samoch.	200	
57	Sanok	W. Brytania	paski klinowe	20	
58	Sanok	PAFP	formy wtrysk.	10	
59	Stalowa Wola	Belgia	felgi do sam.	20	
		Niemcy			

Źródło: jak w tab. 1.

Tabela 3. Struktura przestrzenna inwestycji w województwie podkarpackim do 2000 r.

Lp.	Miejsce zainwestowania	Liczba firm	Wartość szacunkowa inwestycji w mln USD	Udział w %
1	Basznia	1	10	0,4
2	Besko	1	10	0,4
3	Dębica	4	360	13,6
4	Gorlice	1	10	0,4
5	Jarosław	4	260	9,9
6	Jasło	4	32	1,2
7	Kraczkowa	1	5	0,2
8	Krosno	3	50	1,9
9	Kolbuszowa	1	5	0,2
10	Korczyn	1	5	0,2
11	Kupno	2	60	2,3
12	Leżajsk	4	230	8,7
13	Łańcut	2	200	7,6
14	Mielec	15	872	33,0
15	Nowa Dęba	1	30	1,1
16	Nowa Sarzyna	1	132	5,0
17	Przemyśl	1	5	0,2
18	Rakiszew	1	30	1,2

19	Ropczyce	2	60	2,3
20	Rzepedź	1	1	0,0
21	Rzeszów	4	232	8,8
22	Sanok	2	30	1,1
23	Stalowa	1	20	0,8
RAZEM		65	2639	100,0

Źródło: jak w tab. 1.

ETAPY POWSTAWANIA SPECJALNEJ STREFY EKONOMICZNEJ EUROPARK MIELEC

Okres inicjalny strefy (1996–1998)

Wydawanie zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej na terenie strefy jest swego rodzaju procesem, począwszy od działań promocyjno-marketingowych, poprzez negocjacje, na procedurze rokowań warunków określonych dla danego projektu kończąc. Sama procedura uzyskiwania zezwolenia trwa średnio około 3 miesiące od momentu podjęcia decyzji przez inwestora i złożenia wstępnej deklaracji w postaci “Zgłoszenia inwestora o zamiarze prowadzenia działalności na terenie SSE”. Rozpoczęcie działalności (uruchomienie produkcji) w strefie wiąże się przeważnie z budową nowej fabryki. Fakt powierzenia przez administrację rządową i samorządową zarządzającemu strefą prowadzenia spraw z zakresu prawa budowlanego, obsługa geodezyjna znakomicie uprościły i skróciły cykl trwania inwestycji w strefie.

Z kolei wykonanie mapy numerycznej strefy i prowadzenie jej bieżącej aktualizacji, a także opracowanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego ułatwiały decyzje lokalizacyjne i prowadzenie inwestycji zarówno przez inwestorów, jak i zarządzającego strefą. Pierwszym efektem tych działań było np. wydanie w 1996 roku, łącznie dla całego obszaru strefy, 28 decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu oraz wydanie 7 przedsiębiorcom decyzji o pozwoleniu na budowę. Podjęte w 1996 r. przygotowania w zakresie inwestycji zaowocowały w roku następnym realizacją kilkunastu projektów.

Bilans osiągnięć pierwszego roku funkcjonowania strefy był bardzo korzystny.

19 przedsiębiorców uzyskało zezwolenie na prowadzenie działalności gospodarczej na terenie strefy. Powstało 228 nowych miejsc pracy.

Na koniec 1996 r. na terenie strefy funkcjonowało (działających i bez zezwolenia) ponad 30 firm, dających w sumie zatrudnienie około 8600 pracownikom.

W drugim roku funkcjonowania strefy jej teren zmieniał się w coraz większy plac budowy, bo właśnie zaczął się prawdziwy boom inwestycyjny. Jego skalę obrazują następujące fakty:

– 5 inwestorów oddało do użytkowania nowe hale produkcyjne (Eurocast sp. z o.o., Oficyna Wydawnicza PRESS Media Roman Oraczewski, BRW sp. z o.o., Melnox sp. z o.o., Plastic Factory COBI S.A.). Łączna powierzchnia tych obiektów wynosiła ok. 6000 m².

– 6 nowo budowanych obiektów przemysłowych znajdowało się na koniec 1997 r. w końcowej fazie realizacji, m.in.: Atlantis Mielec sp. z o.o., Zakład Produkcyjny “Kamax” Mielec S.A., Termo-Organika S.A., Lear Automotive (EEDS) Poland, sp. z o.o. Łączna powierzchnia tych obiektów wynosiła ok. 50 000 m².

– 2 inwestorów: “Krono-Wood” sp. z o.o., Laboratorium Frakcjonowania Osocza sp. z o.o. rozpoczęło realizację dużych projektów inwestycyjnych. Łączna powierzchnia tych obiektów wynosiła ok. 100 000 m².

Łącznie w 1997 r. działający w strukturze Oddziału ARP S.A. w Mielcu Zespół Uzgadniania Dokumentacji Projektowej uzgodnił 43 projekty budowlane w strefie. Ponadto w przeciągu roku wydano 41 decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowaniu terenu, 49 pozwoleń na budowę i 14 pozwoleń na użytkowanie obiektów.

Prowadząc aktywną działalność marketingową i inwestycyjną zarządzający strefą stanął przed problemem braku w niej miejsca. Większość inwestorów zainteresowanych podjęciem działalności w SSE przedstawiała projekty charakteryzujące się nowoczesnymi, zautomatyzowanymi procesami technologicznymi, które wymagały na ogół większej powierzchni produkcyjnej, tym samym terenu, a z kolei dawały mniejszą liczbę miejsc pracy. Taka sytuacja oznaczała zagrożenie dla założonego celu jakim było utworzenie ok. 7000 nowych miejsc pracy. Powiększenie obszaru strefy stało się koniecznością. Efektem podjętych starań o rozszerzenie granic strefy była dokonana w październiku zmiana rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie ustanowienia SSE w Mielcu (Dz. U. 1997, nr 135, poz. 914) w zakresie powiększenia obszaru strefy z 575 ha do 627 ha. Oddział w Mielcu prowadził na szeroką skalę prace przy rozbudowie infrastruktury. Zarządzający strefą zrealizował inwestycję o wartości około 7 mln zł w zakresie dozbrojenia terenów pod nową zabudowę na tzw. pasie wschodnim. Ponadto przygotowano, uruchomiono i zakończono I i II etap koncepcji modernizacji i rozwoju gospodarki elektroenergetycznej, ciepłej i wodno-ściekowej na terenie strefy (tzw. audyt energetyczny). Rok 1997 został zamknięty dobrym wynikiem gospodarczym – wydano 12 nowych zezwoleń na prowadzenie działalności w strefie i powstało 1396 kolejnych, nowych miejsc pracy. Szacuje się, że dodatkowo ponad 1000 osób było zatrudnionych przy budowach w strefie. Na terenie strefy działało wówczas prawie

60 firm, w tym 21 przedsiębiorców na podstawie zezwolenia, dających w sumie zatrudnienie prawie 9500 osobom. Wielki rozmach inwestycyjny w strefie zapoczątkował pierwszymi oznakami ożywienia w Mielcu. Nastąpił wzrost obrotów firm budowlanych i wzrost wielkości sprzedaży materiałów budowlanych w mieście i regionie. W sposób widoczny wzrosło zapotrzebowanie na różnego rodzaju usługi, np. transportowe, łączności, kurierskie, ochrony, szkoleniowe, informatyczne, catering. Stopa bezrobocia w regionie spadła z 19% do 13%.

W strefie sukcesywnie finalizowane były budowy kolejnych obiektów. W tym roku sześciu inwestorów oddało do użytku nowe zakłady produkcyjne: “Krono-Wood” sp. z o.o., Atlantis Mielec sp. z o.o., BRW sp. z o.o., Termo-Organika S.A., Lear Automotive (EEDS) Poland sp. z o.o., Zakład Produkcyjny “Kamax Mielec” S.A. Łączna powierzchnia zbudowanych obiektów wyniosła około 130 000 m². W końcowej fazie realizacji znajdowały się

3 nowo budowane obiekty przemysłowe: Laboratorium Frakcjonowania Osocza sp. z o.o., Kirchoff Polska sp. z o.o., Formaplan Mielec sp. z o.o. Łączna powierzchnia tych obiektów wynosiła ok. 25 000 m². Rozpoczęto inwestycję firmy produkującej lody Zielona Budka

sp. z o.o.; powierzchnia budowanego obiektu wynosiła ok. 7 000 m².

W sumie wydano w tym roku 44 decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, 46 pozwoleń na budowę i 31 pozwoleń na użytkowanie obiektów.

W 1998 roku zapoczątkowano restrukturyzację zarządzania infrastrukturą techniczną, której ARP S.A. jest właścicielem. Utworzono 2 spółki: Euro-Energetyka, która zajmuje się dystrybucją oraz zarządzaniem siecią przesyłu energii elektrycznej, i Eurokol – świadcząca kompleksowe usługi kolejowe dla przedsiębiorców z terenu strefy. W obu spółkach ARP S.A. jest największym udziałowcem. Nakłady inwestycyjne poniesione w 1998 r. przez zarządzającego strefą na rozbudowę i modernizację infrastruktury w SSE wyniosły ponad 9 mln zł. Wynikiem negocjacji i zrealizowania procedur rokowań w 1998 r. było wydanie kolejnym

10 przedsiębiorcom zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej w strefie. Liczba nowych miejsc pracy powstałych w firmach posiadających zezwolenie powiększyła się o 1296. Dodatkowo firmy budowlano-montażowe, zaangażowane do realizacji projektów inwestycyjnych w strefie dawały okresowo zatrudnienie kilkuset osobom.

Na koniec roku na terenie strefy funkcjonowało ponad 50 firm, w tym 25 przedsiębiorców w oparciu o zezwolenie. Zatrudnienie we wszystkich firmach przekroczyło 10 000 pracowników.

Drugi etap kształtowania się mieleckiej strefy ekonomicznej (1999–2000)

Rok 1999 był czwartym rokiem funkcjonowania strefy. Realizowane były kolejne inwestycje: 4 inwestorów oddało do użytku nowe zakłady produkcyjne: Kirchoff Polska sp. z o.o., Formaplan Mielec sp. z o.o., Zakłady Farmaceutyczne “Colfarm” S.A. “Zielona Budka” Zbigniew Cyran Mielec sp. z o.o. Łączna powierzchnia zbudowanych obiektów wynosiła ok. 22 000 m². W końcowej fazie realizacji znajdowała się budowa obiektu “PPHU Lobo Mielec” sp. z o.o. Kontynuowana była budowa obiektów przemysłowych firm: “Laboratorium Frakcjonowania Osocza” sp. z o.o., “Fakro-WDF” sp. z o.o., “Onduline production” sp. z o.o. Rozbudowały się o nowe obiekty firmy: “Spiroflex” sp. z o.o., “Thermo-Organika BRW” sp. z o.o. Zespół Uzgadniania Dokumentacji Projektowej uzgodnił łącznie w 1999 roku 45 projektów budowlanych w strefie, wydał 60 map do celów projektowych i opiniodawczych oraz odebrał 60 operatów powykonawczych robót geodezyjnych. Ponadto wydano 30 decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu,

38 pozwoleń na budowę i 40 pozwoleń na użytkowanie obiektów. W ramach prowadzonej restrukturyzacji zarządzania infrastrukturą w strefie powstała kolejna spółka “Euro Eko” zajmująca się gospodarką wodno-ściekową na terenie strefy.

W 1999 roku zorganizowano i uruchomiono monitoring oddziaływania składowisk komunalnych i przemysłowych na grunty i wody podziemne oraz monitoring oddziaływania SSE na środowisko naturalne. Nakłady inwestycyjne na rozbudowę i modernizację infrastruktury wyniosły w 1999 roku ponad 7 mln zł. W 1999 r. wydano 3 zezwolenia na działalność w strefie, a liczba nowych miejsc pracy powiększyła się o 1161. 28 przedsiębiorców spośród 60 funkcjonujących na terenie strefy działało na mocy zezwolenia. Zatrudnienie w firmach na terenie SSE, w porównaniu do 1998 roku, spadło o około 1000 osób, czyli do poziomu 9100 pracowników. Redukcje zatrudnienia dotknęły przede wszystkim spółki powstałe po rozpadzie WSK Mielec. Znaczącym efektem wysiłków rozpoczętych w 1999 r. było udzielenie kolejnych 6 zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej na terenie strefy.

W sumie w 2000 roku wydano 30 zezwoleń. Wielkość nakładów inwestycyjnych zadeklarowanych w tych zezwoleniach wynosiła ponad 215 mln złotych, ilość zadeklarowanych nowych miejsc pracy 1306. Większość zezwoleń w 2000 roku otrzymały firmy polskie, reprezentujące branże: matalową, tworzyw sztucznych, motoryzacyjną, elektroniczną. Łączna ilość zezwoleń wydanych w SSE Europark Mielec na koniec 2000 r. wynosiła 74, łączne nakłady inwestycyjne to około 1,3 mld złotych. Do tej pory w strefie utworzono ponad 5500 nowych miejsc pracy, a prognozuje się, że w roku 2001 będzie ich około 6200. Nowe miejsca pracy stanowią już ponad 55% ilości miejsc pracy we wszystkich firmach działających na terenie strefy. Łącznie na terenie strefy pracuje 10 200 ludzi.

BILANS OSIĄGNIĘĆ SSE EUROPARK MIELEC

Prawie pięcioletni okres funkcjonowania strefy przyniósł znaczące, wymierne efekty widoczne na zagospodarowanym terenie strefy, jak i poprzez jej pozytywne oddziaływanie na otoczenie. Dokonując oceny funkcjonowania strefy, jej rozwoju, należałoby uwzględnić kilka miar, parametrów opisujących i obrazujących uzyskane efekty. Należą do nich m.in.: liczba utworzonych nowych miejsc pracy, wielkość nakładów inwestycyjnych poniesionych przez przedsiębiorców i zarządzającego strefą, stopień zagospodarowania obszaru SSE itd. O dynamicznym rozwoju strefy świadczy nie tylko skala i zakres dokonanych przeobrażeń na terenie strefy, ale i fakt, że rzeczywiście uzyskiwane przez przedsiębiorców efekty (miejsca pracy, inwestycje) znacznie przekraczają deklarowane wysokości, określone w zezwoleniach w warunkach prowadzenia działalności. Dzięki intensywnym działaniom marketingowym zarządzającego strefą udzielono (wg stanu na dzień 31.03.2000 r.) łącznie 46 zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej na terenie SSE Europark Mielec. Do końca maja 2000 r. ich liczba wzrosła do 50, a na koniec 2000 roku wyniosła 74. Spośród 34 przedsiębiorców posiadających ważne (wg stanu na 31.03.2000 r.) zezwolenia 28 prowadziło działalność gospodarczą. Pozostali przygotowują się do jej uruchomienia, budując nowe lub modernizując istniejące obiekty produkcyjne.

Tabela 4. Liczba udzielonych zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej na terenie SSE Europark Mielec w latach 1996–2000

		1996	1997	1998	1999	I kw. 2000
ilość wydanych zezwoleń	ogółem	19	12	10	3	2
	przez ARP	16	7	8	2	2
	przez MG	3	5	2	1	0

Tabela 5. Wydane zezwolenia na prowadzenie działalności na terenie SSE Europark Mielec w latach 1996–2000

Wyszczególnienie	1996	1997	1998	1999	I kw. 2000
Ilość wydanych zezwoleń (narastająco)	19	31	41	44	46
W tym ważnych:	19	28	36	34	34

W I kwartale 2000 roku na terenie strefy prowadziło działalność gospodarczą 28 przedsiębiorców. W przeciągu ponad 4 lat funkcjonowania strefy 12 przedsiębiorców utraciło

zezwoleń (cofnięcie lub wygaśnięcie). Z tej liczby 5 przedsiębiorców prowadzi działalność (bez zezwolenia) w Mielcu, zatrudnia ludzi, pozostali zrezygnowali z inwestycji w strefie lub upadając zaprzestali działalności. W przypadku strefy mieleckiej udzielono kilku zezwoleń przedsiębiorcom działającym na tym terenie przed ustanowieniem strefy, wywodzącym się z restrukturyzowanego WSK PZL Mielec S.A.

Struktura branżowa

Tradycyjnie dominująca przed ustanowieniem strefy, kojarzona z Mielcem, branża lotnicza ustępuje miejsca nowym branżom i dziedzinom działalności gospodarczej. Większość powstałych projektów w strefie reprezentuje zupełnie nowe dla tego terenu branże, np. przemysł meblarski, farmaceutyczny, spożywczy.

Nakłady inwestycyjne przedsiębiorców

Z deklaracji zawartych w biznesplanach docelowa wartość inwestycji w strefie została oszacowana na kwotę 911,8 mln złotych. Natomiast faktycznie poniesione nakłady przez inwestorów (wg stanu na 31.08.2000) wyniosły 1 104,6 mln złotych. Największe nakłady inwestycyjne na realizację swoich projektów poniosły dotychczas firmy: Krono-Wood sp. z o.o. i Melnox sp. z o.o. – ponad 600 milionów złotych. Drugą grupę w przedziale 40–70 mln stanowią: BRW sp. z o.o., Lear Automotive Poland sp. z o.o., Kirchoff Polska sp. z o.o. i Onduline Production sp. z o.o. Ponadto realizowanych było kilka mniejszych projektów, gdzie średnia poniesionych nakładów inwestycyjnych wyniosła do 5 mln złotych. Z deklaracji przedsiębiorców w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy wynika, że na koniec 2000 roku powinno ich powstać około 3700.

Tabela 6. Miejsca pracy utworzone w SSE w latach 1996–2000

Nowe miejsca pracy	Lata				
	1996	1997	1998	1999	I kw. 2000
w danym roku	228	1396	1296	1161	329
narastająco	228	1624	2920	4081	4410

Z danych zamieszczonych w tabeli 6 wynika, że do 31.03.2000 powstało 4410 nowych miejsc pracy, czyli o około 19% więcej w stosunku do liczby miejsc planowanych na koniec tego roku. Najwięksi pracodawcy (dający zatrudnienie ponad tysiącu pracownikom) w strefie, działający na podstawie zezwolenia, stanowią około 6%. Do tej grupy należą Polskie Zakłady Lotnicze Sp. z o.o., Lear Automotive Poland Sp. z o.o.

Odpowiednio w przedziałach:

od 1000–501 osób – zatrudnia 6% przedsiębiorstw;

od 500–250 osób – zatrudnia 12% przedsiębiorstw;

do 250 osób – zatrudnia 76% przedsiębiorstw.

Tabela 7. Wielkość sprzedaży firm prowadzących działalność gospodarczą na podstawie zezwolenia na terenie strefy w latach 1996–2000

Wielkość sprzedaży w mln zł	Lata		
	1998	1999	I kw. 2000
ogółem	579.095,7	1.105.885,0	349.572,97
w tym eksport	101.223,3	339.567	143.445,96
% eksportu w sprzedaży	17,1	37	41

Z danych zamieszczonych w tabeli 7 wynika, że 40% ogólnej wartości sprzedaży stanowi eksport, w tym 54% do krajów UE.

Przedsiębiorcy prowadzący działalność gospodarczą na terenie strefy miejskiej na podstawie zezwolenia osiągają 76% dodatnie wyniki finansowe. Przedsiębiorcy prowadzący działalność w strefie mogą korzystać z ulg i preferencji podatkowych (Rozporządzenie Rady Ministrów o ustanowieniu strefy w Mielcu). W tym celu przedsiębiorcy dokonują wyboru jednej z podstaw zwolnienia określonych w powyższym zarządzeniu. Obecnie zdecydowana większość, bo prawie 100% przedsiębiorców wybrało jako tytuł do ulgi podatkowej inwestycje lub zatrudnienie.

Zagospodarowanie obszaru strefy

Po czterech latach działalności zarządzającego obszar strefy w 93% jest zagospodarowany. Pozostające około 40 ha do zagospodarowania przez inwestorów w większości objęte jest rokowaniami lub jest w sferze negocjacji.

Tabela 8. Cechy SSE Europark Mielec

Zagospodarowanie terenu	1995	1996	1997**	1998	1999
przedsiębiorcy posiadający zezwolenia		66*	68	16	18
przedsiębiorcy działający bez zezwolenia	78	15	12	67	66
infrastruktura	8	8	9	9	9
do zagospodarowania przez inwestorów	14	11	11	8	7

* w tym projekt PZL–Mielec Cargo sp. z o.o., obejmujący lotnisko, tj. ok. 56% obszaru, zezwolenie cofnięte w 1998 r.

** zmiana granic strefy: powiększenie obszaru z 575 ha do 627 ha

Największy projekt inwestycyjny w strefie realizowano na obszarze około 30 ha, najmniejszy na ok. 0,7 ha. W ciągu czterech lat wybudowano w strefie i oddano do użytku dwadzieścia nowych fabryk oraz kilkanaście obiektów wcześniej istniejących, po niezbędnej modernizacji i adaptacji. Łącznie powstało ok. 200 000 m² nowej powierzchni produkcyjnej.

W rozwoju strefy swój znaczący udział ma ARP S.A. – zarządzający SSE Europark Mielec. Nakłady inwestycyjne poniesione przez zarządzającego na rozwój strefy to ponad 42 mln zł, w tym na rozbudowę i modernizację infrastruktury ok. 23 mln zł. Efektem działań zarządzającego była realizacja następujących inwestycji infrastrukturalnych:

– drogi nowe i modernizowane 6 500 mln zł

– ciągi piesze i rowerowe	3 900 mln zł
– parkingi	20 000 mln zł
– kanalizacja sanitarna i burzowa	9 000 mln zł
– wodociągi	6 500 mln zł
– sieci i stacje elektryczne	2,5 mln zł

Realizacja każdej inwestycji wymaga m.in. stosowanej obsługi geodezyjnej i podejmowania decyzji dotyczących np. pozwoleń na budowę, użytkowanie obiektu. Takich decyzji zarządzający obsługujący inwestorów w strefie wydał dotychczas ponad 200. Kluczowym zagadnieniem w rozwoju strefy było utworzenie za sprawą zarządzającego 3 odrębnych spółek do zarządzania poszczególnymi elementami infrastruktury technicznej.

A zatem zarządzający SSE realizuje w pełnym zakresie zgodnie z planem rozwoju strefy, regulaminem, działania zmierzające do rozwoju działalności gospodarczej prowadzonej na terenie strefy. Toczące się na terenie strefy życie gospodarcze polega nie tylko na działalności produkcyjnej w obrębie danej firmy, ale i na kooperacji z firmami z terenu strefy. Więzy kooperacyjne powstają zarówno w zakresie zlecenia określonych usług, np. Kirchoff Polska

sp. z o.o. do ZMZ PZL Mielec sp. z o.o., jak i współpracy pomiędzy przedsiębiorcami z danych branż, np. BRW a Krono-Wood sp. z o.o. i Melnox sp. z o.o.

Z uwagi na wzrastającą liczbę firm na terenie strefy i uruchamianą coraz to nową produkcję Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie, poprzez prowadzony od września 1999 r. monitoring, bada wpływ działalności tych firm na środowisko i kontroluje wypełnianie przez przedsiębiorców wymagań ochrony środowiska. Ocena stanu zanieczyszczeń np. powietrza wykazała, że stężenia kształtują się poniżej dopuszczalnych wartości. Zarządzający strefą zarówno w fazie opiniowania negocjowanych projektów, jak i w czasie ich realizacji starannie ocenia stopień zagrożenia dla środowiska oraz planowane przedsięwzięcia w zakresie jego ochrony.

W strefie funkcjonuje inkubator przedsiębiorczości, na terenie którego Agencja Rozwoju Regionalnego MARR S.A. oferuje nowo powstającym lub już istniejącym małym przedsiębiorstwom pomieszczenia biurowe i powierzchnie produkcyjne, dostęp do urzędów oraz różnorodne usługi celem wspierania ich i podniesienia ich konkurencyjności na trudnym rynku. W inkubatorze przedsiębiorczości w poszczególnych latach działało: 1996 – 11 firm, 1997 – 17, 1998 – 12, 1999 – 16 firm, dających zatrudnienie w 1996 r. 58 osobom, a w 1999 roku 172.

W ocenie funkcjonowania strefy istotne są również opinie na temat samych przedsiębiorców. W związku z tym zwrócono się do nich z ankietą o wyrażanie sądów, ocen i uwag odnośnie do warunków prowadzenia działalności gospodarczej w SSE, a w szczególności takich zagadnień, jak determinanty lokalizacji działalności, współpraca z innymi firmami, planowany rozwój, źródła rekrutacji pracowników, ich szkolenie, zaawansowanie technologiczne, ewentualne trudności, obawy i oczekiwanie.

Na podstawie wyników badań ankietowych, w których uczestniczyło ponad 60% przedsiębiorców, ustalono:

– Dominującymi czynnikami, które zdecydowały o wyborze SSE Europark Mielec na miejsce lokalizacji działalności były ulgi podatkowe i dostępna siła robocza. W dalszej kolejności przedsiębiorcy wymienili możliwość kooperacji z firmami działającymi w strefie

i jej otoczeniu. Natomiast takie czynniki, jak położenie strefy i infrastruktura komunikacyjna uplasowały się na ostatnim miejscu.

– Około 80% przedsiębiorców stwierdziło, że współpracuje z firmami w strefie i zlokalizowanymi w jej otoczeniu.

– Ponad 60% przedsiębiorców planuje wzrost poziomu inwestycji w stosunku do deklarowanego.

– Głównymi źródłami rekrutacji pracowników przez przedsiębiorców są: Urząd Pracy i nabór spośród osób składających w firmach podania, oferty. Rzadziej przedsiębiorcy korzystają przy naborze z ogłoszeń w środkach masowego przekazu.

– Wyższa kadra menedżerska i specjaliści, wg opinii ok. 80% przedsiębiorców, byli rekrutowani na lokalnym rynku.

– Ponad 50% przedsiębiorców zorganizowało w 1999 r. szkolenia, którymi objęto zarówno wyższą kadre kierowniczą, jak i pracowników niższych szczebli. Tematyka szkoleń obejmowała między innymi marketing i zarządzanie, finanse, ekologię, prawo podatkowe i pracy, naukę języka angielskiego, niemieckiego, bhp, obsługę i programy komputerowe.

– Zaawansowanie technologiczne w badanych firmach polskich w porównaniu z konkurencją krajową i zagraniczną jest w połowie przypadków nowsze, w pozostałej ilości takie same. Natomiast w firmach zagranicznych stosowane technologie są takie same lub starsze o 2–5 lat w porównaniu z firmami koncernu w innych krajach.

– Najczęściej występującą trudnością w trakcie działalności w strefie, zdaniem przedsiębiorców, był brak zamówień, ograniczony rynek sprzedaży dla ich wyrobów. Zdarzyły się sytuacje, że firmy borykały się z problemami natury prawnej. Krótki sondaż opinii oczywiście nie wyczerpuje całości zagadnień związanych z funkcjonowaniem strefy. Zarządzający strefą z racji swej roli stara się na bieżąco rozwiązywać zgłaszane problemy i służy pomocą inwestorom.

W trakcie blisko pięciu lat funkcjonowania strefy jej teren zmienił radykalnie swoje oblicze. W przeszłości, kiedy funkcjonowało jedno duże przedsiębiorstwo państwowe, teren objęty później granicami strefy miał charakter zamkniętego, samowystarczalnego organizmu. Obecnie funkcjonuje na nim blisko 60 firm produkcyjnych i usługowych, w tym oddziały i filie banków, agencje celne. Ponieważ przedsiębiorcy potrzebują różnorodnych usług, to w stosunkowo krótkim czasie teren strefy stał się dużym rynkiem na ich świadczenie dla wielu firm zewnętrznych. Z kolei występująca konkurencja wymusza wysoką jakość zlecanych usług. Wywołane obecnością i prowadzoną działalnością potrzeby ze strony przedsiębiorców spowodowały widoczne ożywienie gospodarcze na lokalnym rynku. Szacuje się, że na potrzeby przedsiębiorców ze strefy pracuje co najmniej kilkaset osób, np. w transporcie osobowym, towarowym, ochronie, w sklepach itp. Znamiennym parametrem rozwoju strefy, toczącego się życia gospodarczego jest wzrastające natężenie ruchu kołowego na drogach strefy. Dziennie wyjeżdża na jej teren ok. 600 samochodów ciężarowych, w tym ponad 200 tirów i prawie 1000 samochodów osobowych. Ponadto funkcjonującą boczną koleją, położoną w obrębie strefy, wjeżdża rocznie ok. 10 000 wagonów.

Wykaz większych firm działających na terenie strefy ekonomicznej

1. United Technologies Automotive połączyła się z firmą Lear Corporation, produkcja wiązek elektrycznych do samochodów, zatrudnienie ponad 1 000 pracowników, z czego 60% to kobiety.

2. AGMAR Telecom sp. z o.o., produkcja aparatury dla przemysłu telekomunikacyjnego, diod, lamp, zatrudnienie docelowe 200 osób.

3. Wytwórnia Zespołów Kooperacyjnych "PZL-Mielec" sp. z o.o., produkcja statków powietrznych, docelowe zatrudnienie 110 osób.
4. Zakład Produkcji Obuwia HEN MAR sp. z o.o., produkcja obuwia, zatrudnienie 140 osób.
5. Oficyna Wydawnicza PRESS Media Roman Oraczewski, wydawanie gazet, usługi poligraficzne, zatrudnienie 100 osób.
6. Polsko-Koreańskie Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe JOONGPOL sp. z o.o., produkcja tworzyw sztucznych, produkcja pozostałych wyrobów z tworzyw sztucznych, zatrudnienie 40 osób.
7. Komandor S.A., produkcja elementów stolarki budowlanej, produkcja wyrobów z tworzyw sztucznych, zatrudnienie 200 osób.
8. Zakład Przetwórstwa Tworzyw Sztucznych "PZL-Mielec" sp. z o.o., produkcja wyrobów z tworzyw sztucznych, zatrudnienie 187 osób.
9. EUROCAST sp. z o.o., produkcja wyrobów z tworzyw sztucznych, zatrudnienie 100 osób.
10. ATLANTIS Mielec sp. z o.o., produkcja lekkiej obudowy obiektów z płyt wiórowych, produkcja elementów stolarki budowlanej, zatrudnienie 120 osób.
11. MELNOX Sp. z o.o., produkcja wyrobów z drewna, wyrobów z tworzyw sztucznych, produkcja mebli, zagospodarowanie niemetalowych odpadów i wyrobów wybrakowanych, zatrudnienie 110 osób.
12. PZL-Mielec Cargo sp. z o.o., magazynowanie, składowanie, przechowywanie towarów, przeladunek towarów, produkcja wyrobów z tworzyw sztucznych dla budownictwa, zatrudnienie 800 osób.
13. Plastic Factory COBI sp. z o.o., produkcja wyrobów z tworzyw sztucznych, produkcja gier i zabawek, produkcja wyrobów z papieru i tektury, produkcja narzędzi ręcznych i mechanicznych, produkcja pozostałych maszyn ogólnego i specjalnego przeznaczenia, zatrudnienie 100 osób.
14. Laboratorium Frakcjonowania Osocza sp. z o.o., produkcja preparatów farmaceutycznych, zatrudnienie 63 osoby.
15. J.W. INDUSTRIES sp. z o.o., produkcja wyrobów z tworzyw sztucznych, produkcja materiałów budowlanych, produkcja wyrobów z drewna, odlewnictwo metali, produkcja narzędzi ręcznych i mechanicznych, zatrudnienie 250 osób.
16. Zakład Mechaniczny MECH-GO Zbigniewa Gryca, produkcja metalowych wyrobów gotowych, produkcja maszyn i urządzeń, produkcja akcesoriów pojazdów mechanicznych, zatrudnienie 60 osób.
17. Firma Kirchoff Polska, produkcja motoryzacyjna – poddostawca dla zakładów Opla i Suzuki, zatrudnia 120 osób.
18. Organika Mielec S.A., producent pianki poliuretanowej.
19. Formaplan Polska, produkcja szuflad do mebli, zatrudnienie 50 osób.
20. Galicyjskie Towarzystwo Informatyczne GTI, zatrudnienie 19 osób.
21. Onduline International, produkcja bitumicznej płyty falistej, zatrudnienie 120 osób.
22. Wizotek s.c., branża reklamowa dla np. Okocimia, Żywca, Dojlidy, Kodaka, zatrudnienie 40 osób.
23. Finwood, produkcja płyt i profili z litego drewna dla branży meblarskiej, dla Polski i Niemiec.
24. Polska Folia Sp. z o.o., produkcja folii aluminiowej.

Literatura

Domański B. 2001, *Kapitał zagraniczny w przemyśle Polski: prawidłowości rozmieszczenia, uwarunkowania i skutki*, Kraków

Durka B. red. 2000, *Inwestycje zagraniczne w Polsce, raport jubileuszowy*, IKiCHZ, Warszawa